

Kriza Evropske unije i perspektiva reforme sistema kolektivne bezbednosti UN

August 2005.
dr Milan Opačić, saradnik CCVO

Ključne reči: bezbednost, kolektivna, eu, un, međunarodne organizacije, sad, međunarodni odnosi
Citiranje: Opačić, M. 2005. *Kriza Evropske unije i perspektiva reforme sistema kolektivne bezbednosti UN*. [e-book] Beograd: Centar za civilno-vojne odnose.

Negativni rezultati nedavno održanih referenduma na kojima su se građani Francuske (29. maja) i Holandije (1. juna) izjašnjavali o Ustavu Evropske unije (EU), kao i neuspeh Samita EU (16-18. juna ove godine), posvećenog upravo sudbini evropskog Ustava i načelnom dogovoru o budžetu Unije za naredno srednjoročje, označili su, bez sumnje, nastupanje dugotrajnije ustavno-političke krize EU. Ovi događaji otvorili su prostor za iznošenje različitih ocena i analiza o uzrocima takvog ishoda. Usledile su i kontroverzne spekulacije o uticaju njihovih posledica, pre svega, na budućnost EU, ali i na reprofilisanje transatlantskih odnosa (SAD-EU), kao i na perspektivu nekih globalnih procesa i projekata, među kojima je i pokrenuta reforma sistema kolektivne bezbednosti UN. Nije, naravno, teško dokučiti da je neuspeh Briselskog samita EU, u suštini, samo kumulativni izraz i logičan ishod trajnijeg sučeljavanja suprotstavljenih vizija i modela dalje ekonomsko-političke integracije Evrope i razvoja procesa globalizacije. Otuda je i sasvim razumljivo što je Unija, posle kratkotrajnog šoka, već zakoračila u razdoblje ozbiljnog preispitivanja, pre svega svojih projekata integracije i granica proširivanja, ali i prevladavanja ambivalentnog odnosa prema "evropskom", socijalnom modelu razvoja, što podrazumeva i traganje za uspostavljanjem ravnoteže između sopstvenog identiteta i njenih planetarnih ambicija.

Postavlja se pitanje da li je za EU, pri suočavanju sa ovakvim izazovima, nastupilo zapravo razdoblje izvesnog involutivnog obrta, u kome će ona morati da se nekih svojih preimućstava odriče, a da neke tradicionalne ili stečene vrednosti reducira i (ili) remodelira. Takođe, neće li EU ipak biti prinuđena da svoje planetarne ambicije dostiže reafirmacijom ili revalorizovanjem nekih prednosti, za sada još uvek superiornog mada i dosta kompromitovanog, "anglo-američkog", liberalno-tržišnog modela globalizacije i unipolarnog razvoja sveta.

Neposredno pre početka Briselskog samita EU, nemačkom ministru spoljnih poslova Joški Fišeru je, prilikom susreta sa američkim državnim sekretarom Kondolizom Rajs u Vašingtonu, a u vezi sa kandidaturom Nemačke za mesto stalne članice Saveta bezbednosti, izričito predočeno da "SAD nisu u ovom trenutku spremne da idu dalje od podrške Japanu". Po njenim rečima, SAD su snažno zainteresovane, pre svega, za reformu budžeta, ukupnog upravljanja i administracije UN, rekonstrukciju Komisije UN za ljudska prava, osnivanje Komisije UN za učvršćenje mira, promovisanje Fonda UN za razvoj demokratije, kao i za usvajanje sveobuhvatne Konvencije o terorizmu, dok pitanje proširenja Saveta bezbednosti tretiraju samo u kontekstu širih reformi UN. To je već bilo dovoljno

jasno upozorenje Nemačkoj da nije zaboravljeno njeno svojevremeno protivljenje američkoj intervenciji u Iraku, te da će eventualna podrška SAD kandidaturi Nemačke presudno zavisiti od njenog odnosa prema američkim prioritetima reforme UN.

Samo dva dana nakon debakla Briselskog samita EU, na transatlantskom susretu najviših zvaničnika EU sa američkim predsednikom Džordžom Bušom, 20. juna u Vašingtonu, predsednik SAD istakao je: "...nastavljamo da podržavamo jaku EU, kao globalnog partnera u širenju slobode, demokratije, bezbednosti i prosperiteta širom sveta". Kako ne bi ostale nikakve nedoumice u vezi sa značenjem takve podrške, u zajedničkoj izjavi Buša i predsedavajućeg EU, luksemburškog premijera Žan-Klod Junkera, navodi se kako je "ocenjeno da održavanje međunarodne konferencije o pomoći Iraku ove nedelje u Briselu, predstavlja pouzdan znak da zapadni saveznici prevazilaze neslaganja, koja su imali povodom američke invazije na tu zemlju". Pomenuta konferencija održana je već 22. juna u Briselu. Tada je usvojena Deklaracija o Iraku sa preporukom da se, na predstojećoj Donatorskoj konferenciji o Iraku, sveobuhvatno razmotre i dogovore aranžmani otpisivanja velikog duga ove zemlje koji iznosi oko 120 milijardi USA dolara, kao i aranžmani pomoći za ekonomsku obnovu, demokratsku rekonstrukciju i stabilizaciju Iraka. Izvesno je, dakle, da se raniji, ma koliko opravdani, otpori i opstrukcije članica EU (pre svega Francuske i Nemačke) ovakvih ili sličnih američkih inicijativa i akcija za rešavanje "Iračke krize" ne mogu više ponoviti.

Predstavnici američkog Kongresa, koji su već duže nezadovoljni zbog prikrivanja i tolerisanja niza korupcionaških i kriminalnih skandala u nekim misijama UN su 20. juna usvojili Nacrt zakona o reformi UN (To reform the United Nations, and for other purposes, H.R. 2745). Zvanični predlagač ovog akta, republikanski kongresmen Henri Hjud, prokomentarisao je da je bilo "dosta odlaganja, rezolucija, saopštenja, vreme je da pokažemo zube u zahtevima za reformu UN". U predloženom Nacrtu zakona, u okviru šestog poglavlja i 31 paragrafa, definisano je oko 50 reformskih zahteva koje UN treba da ispune. Pri tom se od UN izričito traži da, do jeseni 2007. godine, ispune preko dve trećine tih zahteva, uz ultimativnu pretnju da će, u protivnom, SAD prepoloviti svoje učešće u budžetu ove organizacije. U okviru paragrafa 112 Nacrta zakona, izričito se nalaže da se SAD "suprotstave svakom predlogu za proširenje Saveta bezbednosti ako ono ima za cilj: (1) da umanjí uticaj SAD u Savetu bezbednosti; (2) da uključi pravo veta za ma koje nove članice Saveta i (3) da oslabi delotvornost Saveta bezbednosti". Predviđa se da će, nakon pretresanja i usvajanja ovog Nacrta u američkom Senatu i potpisa američkog predsednika, Zakon stupiti na snagu početkom 2007. godine, od kada bi uplate SAD budžetu UN bile podvrgnute redovnoj sertifikaciji šefa američkog Stejt departmenta.

U američkim političkim krugovima podeljena su mišljenja u vezi sa mogućim reakcijama članica UN na Nacrt zakona koji će biti iznesen na predstojećem 60. redovnom zasedanju Generalne skupštine. Dok neki smatraju da će to doprineti mobilisanju većine članica UN da podrže američke reformske zahteve, ostali ocenjuju da bi ovako krut i ucenjivački pristup reformi UN kod većine članica ove organizacije mogao izazvati pojačane otpore američkim zahtevima. Sigurno je, međutim, da je odluka američkog predsednika, od 1. avgusta ove godine, o nominaciji Džona Boltona za ambasadora SAD u UN, donesena uprkos protivljenju američkog Senata tom Bušovom izabraniku (kome se, uz poslovičnu aroganciju i netolerantnost, zamera i dugogodišnje omalovažavanje uloge UN), definitivno opredelila, ne samo, karakter američkog pristupa predstojećoj reformi UN, nego i njenu ambiciju da Svetsku organizaciju remodelira prema svojoj viziji globalizacije.

Nakon ovakvog legitimisanja američkog pristupa reformi UN, grupa najčešće isticanih kandidata za mesta novih stalnih članica u Savetu bezbednosti, tzv. "G-4", nastavila je zajedničku

akciju lobiranja, iznoseći novi predlog da ovo telo bude prošireno na ukupno 25 članova. U tom slučaju bi, pored pet sadašnjih, mesta stalnih članica pripala i članicama ove grupe, ali bez prava stavljanja veta u narednih 15 godina, dok bi preostala dva mesta bila dodeljena Africi, a četiri mesta nestalnih članica ostala bi za raspodelu drugim zemljama UN. Očigledno da je i samim zagovornicima ovakvog rešenja jasno da SAD neće dopustiti izjednačavanje statusa novoprimljenih članica sa sadašnjim stalnim članicama Saveta bezbednosti. Pretendenti na mesta novih stalnih članica Saveta mogu eventualno računati na američku podršku, ali samo ako se saglase sa njenim prioritetima i projektom reforme UN. Međutim, ni to im ne garantuje razrešavanje problema dostizanja potrebne, dvotrećinske, podrške (128 od 191 članice) u Generalnoj skupštini UN, naročito ako se ima na umu da se Kina protivi kandidaturi Japana za mesto u ovom telu, a da neki drugi pretendenti osporavaju kandidaturu ostalih članica "G-4" (Italija osporava kandidaturu Nemačke, Pakistan kandidaturu Indije, a Argentina i Meksiko kandidaturu Brazila), pozivajući se, pri tom, na iste ili slične zasluge, kriterijume i argumente.

Može se, međutim, lako dogoditi da pitanja proširenja Saveta bezbednosti, reformisanja administracije UN, kao i pitanja drugih američkih prioriteta budu u "senci" pitanja razvoja siromašnih zemalja, koja su generator izjašnjavanja većine članica UN o svim pitanjima reforme ove organizacije. Velika grupa siromašnih zemalja je, naime, već ispoljila svoje dugo akumulirano nezadovoljstvo nedavnim dogovorom ministara finansija osam najbogatijih zemalja sveta, prilikom pripreme Samita "G-8" (6-8. jula ove godine u Gliniglesu u Škotskoj), o otpisu duga za 18 najsiromašnijih afričkih zemalja, u ukupnom iznosu od 1,5 milijardi USA dolara. Njihovo oštro reagovanje izazvali su, pre svega, kriterijumi i veličina otpisanih dugovanja. Ove zemlje smatraju krajnje amoralnim da se, uz inače difuzno političko uslovljavanje ("demokratsko" ponašanje i poštovanje "pravila igre"), opraštaju dugovanja samo onim dužnicima za koje je već odavno jasno da ih nikada ne mogu vratiti. Otpisana suma od 1,5 milijardi USA dolara se, takođe, smatra ciničnim gestom "velikodušnosti" najbogatijih zemalja, jer predstavlja samo "kap u moru", odnosno samo 3% od projektovanih godišnjih izdvajanja bogatih zemalja u Program pomoći UN za potrebe razvoja siromašnih zemalja. Nezadovoljstvo siromašnih se godinama akumulira već i time što se i ovako predviđena sredstva Programa UN (koja su višestruko manja od stvarno potrebnih) prikupljaju uz redovno kašnjenje, kao i time što veliki broj bogatih zemalja (među kojima su i SAD) ucenjivački uslovljava, pa i uskraćuje propisane doprinose.

Samit "G-8" u Gliniglesu je, naravno, prošao bez značajnijeg pomaka i očekivanih rezultata u pogledu ključnih dogovora najbogatijih država o otpisivanju dugova ili olakšavanju dužničke pozicije siromašnih zemalja, putem trgovinskih olakšica i ukidanja carinskih barijera. Prema rečima predsedavajućeg Samita, britanskog premijera Tonija Blera, napredak predstavlja "obećanja lidera najrazvijenijih zemalja da će udvostručiti pomoć Africi na 25 milijardi USA dolara, dok bi do 2010. godine ta pomoć trebalo da dostigne 50 milijardi USA dolara". Ovakvim ignorisanjem, pa i kompromitovanjem integriteta i smisla Programa pomoći, najbogatije zemlje, zapravo, samo potvrđuju svoju tradicionalnu neosetljivost prema najtežem globalnom izazovu – oslobađanju sveta siromašnih "dužničkog ropstva" i agonije bede i beznađa. Time se, nažalost, sasvim diskredituje jedinstveno opredeljenje, istaknuto u Rezoluciji o reformi sistema kolektivne bezbednosti UN (A/56/565), da ekonomski razvoj siromašnih zemalja mora biti "prva linija odbrane kolektivne bezbednosti UN, zasnovane na "prevenciji".

Prilikom preliminarnih rasprava o pitanju proširenja Saveta bezbednosti, koje su vođene jula meseca ove godine u Generalnoj skupštini, pokazalo se da je predlog "G-4", pored ranijih, dobio i nove oponente u Južnoj Koreji, Kanadi, Novom Zelandu i nekim drugim članicama UN. Američki

predstavnik je, pomalo neočekivano, odbacio predlog "G-4" i otvoreno pozvao ostale članice UN da mu se suprotstave, ocenjujući da se njime samo podstiču nove podele, što može ugroziti usvajanje celog koncepta reforme UN, uz upozorenje (poruku) autorima predloga da će "raditi" sa njima "na proširenju, ali na pravi način i u pravo vreme".

Gotovo je sasvim sigurno da će na jesen, početkom 60. redovnog zasedanja Generalne skupštine UN i zvaničnog izjašnjavanja o predlozima za reformu sistema kolektivne bezbednosti ove organizacije, u krugu bogatih zemalja i glavnih pretendenta na članstvo u Savetu bezbednosti doći do ujednačavanja njihovih pristupa i okupljanja oko američkog projekta reforme. Time bi, zapravo, sve one, a posebno EU, tačnije neke njene najmoćnije članice trebalo da "plate" nužnu cenu rehabilitacije globalnog partnerstva sa SAD, odnosno cenu "ubiranja tantijema" koje im takvo partnerstvo donosi u procesu globalizacije. Da li će to, međutim, biti dovoljno da budu uklonjeni ili bar ublaženi otpori, kao i da bude pribavljena podrška Rusije i Kine (koje imaju svoj koncept reforme), a posebno velike grupacije siromašnih članica, ostaje krajnje neizvesno.

Beogradski centar za bezbednosnu politiku

Gundulićev venac 48, 11000 Beograd

Tel: 011 | 3287 226; 011 | 3287 334

Email: office@ccmr-bg.org

www.ccmr-bg.org | www.bezbednost.org